

УХВАЛА СУДУ ЯК СУДОВЕ РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

JUDGEMENT AS A COURT DECISION IN ADMINISTRATIVE PROCEDURE

Метою статті є визначення сутності ухвали суду як судового рішення адміністративного судочинства, встановлення видів ухвал та їх змісту, а також вироблення авторського розуміння ухвали суду як різновиду судового рішення в адміністративному судочинстві. Аргументовано, що одним із механізмів реалізації правосуддя в державі є адміністративне судочинство, реалізація якого дозволяє забезпечити захист прав і свобод людини і громадянина у межах порушених суспільних відносин одним з учасників яких є суб'єкт, наділений владними повноваженнями. Правосуддя в адміністративному судочинстві здійснюється шляхом винесення судового рішення, від обґрунтованості, допустимості, законності, об'єктивності якого залежить підсумок адміністративного судочинства. Встановлено, що судові рішення відіграє величезне значення в рамках адміністративного судочинства, а правильне використання виду судового рішення дозволить скорегувати та реалізувати конституційний принцип захисту прав і свобод, тому пізнання природи ухвали суду як судового рішення в адміністративному судочинстві. У статті автором досліджується природа ухвали суду як судового рішення адміністративного судочинства. Проаналізовано існуючу систему поглядів щодо правової природи судового рішення та місця серед них ухвали суду. Встановлено види ухвал та проведення їх класифікації за тотожними ознаками. Визначено теоретико-правову базу для визначення детермінантів категорій «судове рішення» та «ухвала суду». Увага автора зосереджена на аналізі норм Кодексу адміністративного судочинства та виокремлення видів ухвал суду в рамках адміністративного судочинства. Автором здійснюється класифікація ухвал суду як судових рішень, що можуть бути прийняті у порядку адміністративного судочинства. Автором обґрунтовується власне розуміння класифікації ухвал суду в адміністративному судочинстві: 1) ухвали щодо забезпечення провадження в суді (ст. ст. 10, 33, 40, 48, 49, 83, 103, 114, 147, 148, 149, 155, 156, 157, перехідні положення КАС України); 2) ухвали, що визначають рух справи (ст.ст. 169, 170, 18, 190, 205, 236, 249, 252, 290, 371, 390 КАС України); 3) ухвали в залежності від інстанції (перша, апеляційна, касаційна) (ст.ст. 299-325, 328-358 КАС України).

Ключові слова: *судове рішення, ухвала суду, правова природа, адміністративне судочинство, класифікація.*

The purpose of the article is to determine the essence of a court decision as a court decision in administrative proceedings, to establish the types of decisions and their content, as well as to develop the author's understanding of a court decision as a type of court decision in administrative proceedings. It is argued that one of the mechanisms for the implementation of justice in the state is administrative proceedings, the implementation of which allows to ensure the protection of the rights and freedoms of a person and a citizen within the limits of disturbed social relations, one of the participants of which is a subject endowed with power. Justice in administrative proceedings is carried out by rendering a court decision, on the validity, admissibility, legality, and objectivity of which the outcome of administrative proceedings depends. It has been established that the court decision plays a huge role in the framework of administrative proceedings, and the correct use of the type of court decision will allow to adjust and implement the

constitutional principle of protection of rights and freedoms, therefore, knowledge of the nature of the court decision as a court decision in administrative proceedings. In the article, the author examines the nature of the court decision as a judicial decision of administrative proceedings. The existing system of views regarding the legal nature of the court decision and the place of the court decision among them are analyzed. The types of decisions and their classification according to the same characteristics have been established. The theoretical and legal basis for determining the determinants of the categories "judgment" and "court decision" has been defined. The author's attention is focused on the analysis of the norms of the Code of Administrative Proceedings and the identification of types of court decisions within the framework of administrative proceedings. The author classifies court decisions as court decisions that can be adopted in the order of administrative proceedings. The author substantiates his own understanding of the classification of court rulings in administrative proceedings: 1) rulings on ensuring court proceedings (Articles 10, 33, 40, 48, 49, 83, 103, 114, 147, 148, 149, 155, 156, 157, transitional provisions of the CAS of Ukraine); 2) resolutions determining the progress of the case (Articles 169, 170, 18, 190, 205, 236, 249, 252, 290, 371, 390 of the CAS of Ukraine); 3) decisions depending on the instance (first, appeal, cassation) (Articles 299-325, 328-358 of the CAS of Ukraine).

Key words: court decision, court decision, legal nature, administrative proceedings, classification.

Постановка проблеми. Зовнішня військова агресія та воєнні дії, що відбуваються на території України, вимагають визначеності демократичних засад держави, становлення та укріплення підґрунтям для реалізації верховенства права, і забезпечення прав і свобод людини і громадянина, через механізм здійснення правосуддя в державі.

Так, одним з інституцій реалізації правосуддя в державі є адміністративне судочинство, реалізація якого дозволяє забезпечити захист прав і свобод людини і громадянина у межах порушених суспільних відносин одним з учасників яких є суб'єкт, наділений владними повноваженнями. Правосуддя в адміністративному судочинстві здійснюється шляхом винесення судового рішення, від обґрунтованості, допустимості, законності, об'єктивності якого залежить підсумок адміністративного судочинства.

Отже, судові рішення відіграє величезне значення в рамках адміністративного судочинства, а правильне використання виду судового рішення дозволить скорегувати та реалізувати конституційний принцип захисту прав і свобод, тому пізнання природи ухвали суду як судового рішення в адміністративному судочинстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях щодо питань адміністративного судочинства вивченню проблеми становлення судового рішення приділялось недостатньо уваги. Вчені вивчали, в основному, загальні питання запровадження адміністративної юстиції, проблеми визначення сутності адміністративного процесу, адміністративного судочинства: С.Н. Абрамов, М.Г. Авдюков, С.В. Васильєв, В.М. Горшенєв, Л.Є. Гузь, М.А. Гурвіч, П.П. Заворотько, І.М. Зайцев, М.Б. Зейдер, С.О. Иванова, Р.В. Ігонін, В.В. Комаров, О.В. Кудрявцева, Д.Д. Луспенник, Н.І. Масленнікова, І.К. Піскарєв, Д.І. Полумордвінов, Є.Г. Пушкар, Л.В. Соцуро, В.С. Стефанюк, Л.О. Терехова, М.М. Тернушак, В.І. Тертишніков, Г.Й. Ткач, Г.В. Фазикош, Н.А. Чечина, Д.М. Чечот, А.М. Школик, М.Й. Штефан, В.Н. Щеглов, К.С. Юдельсон та інших. Зазначені вчені внесли значний вклад в удосконалення як теоретичних засад реалізації судового рішення, так і практичної діяльності адміністративного судочинства. Проте, зміни в законодавчій системі України та судочинства загалом, змушують переглянути погляди щодо особливостей прийняття судового рішення, насамперед це стосується найпоширенішого його виду – Ухвали.

Метою дослідження є визначення сутності ухвали суду як судового рішення адміністративного судочинства, встановлення видів ухвал та їх змісту, а також вироблення авторського розуміння ухвали суду як різновиду судового рішення в адміністративному судочинстві.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання наступних завдань: 1) аналіз існуючої системи поглядів щодо правової природи судового рішення та місця серед них ухвали суду; 2) встановлення видів ухвал та проведення їх класифікації за тотожними ознаками; 3) формування авторської думки на основі здійсненого аналізу; 4) виділення актуальних думок вчених-правознавців щодо судового рішення та місця серед них ухвали суду в адміністративному судочинстві;

5) окреслити головні проблеми, що виникають під час визначення та застосування того чи іншого виду ухвал.

Методологія. Відповідно до мети і задач дослідження в роботі використано сукупність методів та прийомів наукового пізнання, як загальнотеоретичних, так і спеціально-наукових. За допомогою гносеологічного методу дослідження було визначено сутність судового рішення та місце серед них ухвали суду. З використанням логіко-семантичного методу сформульовано низку понять, зокрема, таких як: «судове рішення» та «ухвала суду». Порівняльно-правовий метод використано з метою визначення загальних ознак різних видів ухвал задля приведення їх у певну класифікацію.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання зазначеного дослідження становлять наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії управління, загальної теорії держави і права, адміністративного права, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників. Нормативною основою дослідження є Конституція України, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що визначають та встановлюють місце «ухвали суду» серед масиву судових рішень в адміністративному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Акцентуючи увагу на категорію «судові рішення» як ключову в рамках нашого дослідження, слід наголосити, що постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р. № 7 «Про судові рішення в адміністративній справі» зазначає, що судові рішення – це акт правосуддя, ухвалений згідно з нормами матеріального та процесуального права і, відповідно до конституційних засад і принципів адміністративного судочинства, обов'язковий до виконання на всій території України [8].

Вчені-юристи дещо розширюють законодавче визначення «судового рішення» та виокремлюють його природу. Так, М.Г. Авдюков вважав, що сутність судового рішення полягає в тому, що воно є актом правосуддя, який захищає права сторін, правопорядок у державі шляхом вирішення правових спорів між сторонами по суті. Суть судового рішення полягає в захисті прав сторін шляхом підтвердження наявності або відсутності правовідносин, взаємних прав та обов'язків сторін і в примусі до відповідної, зазначеної в рішенні поведінки [2, с. 16].

З цього приводу, Л.В. Левшин висловлював наступне, що судові рішення, з одного боку, базуються на конкретній правовій нормі, і є нічим іншим, як розпорядженням певної поведінки конкретним учасникам спірних правовідносин, а з іншого боку – судові рішення надає право на приведення в дію державного апарату примусу, здатного в необхідних випадках виконати це рішення незалежно від бажання зобов'язаної особи [7, с. 69; 9].

Кодекс адміністративного судочинства України (далі – КАС України) зі змінами, внесеними у 2022 р., містить багато новел. Однією з них є розмежування понять «судове рішення» і «рішення». Так, під судовим рішенням розуміють рішення, постанову, ухвалу суду будь-якої інстанції (п. 12 ст. 4 КАС України), а ось поняття «рішення» притаманне саме суду першої інстанції, де вирішуються позовні вимоги (п. 13 ст. 4 КАС України) [6; 10, с. 107]. Таким чином, на законодавчому рівні визначено ухвалу суду як одного з видів судових рішень в адміністративному судочинстві.

Отже, у відповідності до Кодексу адміністративного судочинства України ухвала – письмове або усне рішення суду будь-якої інстанції в адміністративній справі, яким вирішуються питання, пов'язані з процедурою розгляду адміністративної справи, та інші процесуальні питання (пп. 15 п. 1 ст. 4 КАС України).

Думки вчених-правознавців дещо розширюють та розкривають зміст ухвали. Наприклад, З.К. Абдулліна зазначає, що судові ухвали – це акти правосуддя, які виносяться у встановленому порядку з питань, що виникають у процесі. А не вирішують справу по суті [1, с. 5].

В свою чергу Г.В. Воронков під ухвалами суду розуміє оперативно-процесуальні акти, що виносяться судом першої інстанції з питань початку, розвитку та припинення провадження у справі, виконання рішення та інших питань, а також у зв'язку з виявленням істотних недоліків у роботі організацій або порушенням законів окремими посадовими особами чи громадянами [4, с. 30].

С.К. Загайнова справедливо зазначає, що при формулюванні дефініції ухвали мають бути враховані як правова природа, так і його призначення. У зв'язку з цим вчена наводить наступне визначення; судова ухвала – це судовий акт, що виноситься у встановленому законом порядку та у відповідній процесуальній формі, яким вирішуються питання, що супроводжують діяльність по здійсненню правосуддя у цивільній справі, або яким завершується розгляд справи у суді першої інстанції у випадках, передбачених законом [5, с. 313; 3, с. 58].

Говорячи про особливості ухвал у адміністративному провадженні Пленум ВАС України зазначив у постанові від 20.05.2013 року № 7 «Про судові рішення в адміністративній справі»:

«Обов'язково у письмовій формі і окремим документом викладаються ухвали з питань, визначених частиною четвертою статті 160 КАС України. З інших процесуальних питань, які вирішуються під час судового розгляду, ухвали можуть бути усними або письмовими, якщо вони викладаються окремим документом». Отже, коли ми зустрічаєм у Кодексі адміністративного судочинства України можливість ухвалення судового рішення в усній та письмовій формі, як видно із постанови пленуму ВАС України, ухвалам притаманна виключно письмова форма.

- Аналіз Кодексу адміністративного судочинства України встановлює такі різновиди ухвал як:
- Ухвала про розгляд справи у закритому судовому засіданні (ст. 10 КАС України);
 - Ухвала про призначення колегіального розгляду справи (ст. 33 КАС України);
 - Ухвала про відвід судді (ст. 40 КАС України);
 - Ухвала у разі заміни неналежного позивача (ст. 48 КАС України);
 - Ухвала за наслідками розгляду питання про вступ у справу третіх осіб (ст.49 КАС України);
 - Ухвала про судове доручення (ст. 83-84 КАС України);
 - Ухвала про призначення експертизи (ст. 103 КАС України);
 - Ухвала про забезпечення доказів (ст. 114 КАС України);
 - Ухвала про тимчасове вилучення доказів (ст.147 КАС України);
 - Ухвала про привід до суду (ст. 148 КАС України);
 - Ухвала про стягнення штрафу (ст. 149 КАС України);
 - Ухвала щодо клопотання про заміну одного заходу забезпечення позову іншим (ст. 155 КАС України);
 - Ухвала суду про забезпечення позову (ст. 156 КАС України);
 - Ухвала про скасування заходів забезпечення позову або про відмову у скасуванні забезпечення позову (ст. 157 КАС України);
 - Ухвала про залишення позовної заяви без руху (ст. 169 КАС України);
 - Ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду (ст. 169 КАС України);
 - Ухвала про закриття провадження в адміністративній справі (ст. 170 КАС України);
 - Ухвала про припинення врегулювання спору за участю судді (ст. 188 КАС України);
 - Ухвала про затвердження умов примирення сторін (ст. 190-191 КАС України);
 - Ухвала про відкладення розгляду справи (ст. 205 КАС України);
 - Ухвала суду про зупинення провадження у справі (ст. 236 КАС України);
 - Окрема ухвала (ст. 249 КАС України);
 - Ухвала про відмову у прийнятті додаткового рішення (ст. 252 КАС України);
 - Ухвала про відкриття провадження у зразковій справі (ст. 290 КАС України);
 - Ухвала про повернення апеляційної скарги (ст. 299 КАС України);
 - Ухвала суду апеляційної інстанції (ст. 299-325 КАС України);
 - Ухвала суду касаційної інстанції (ст. 328-358 КАС України);
 - Ухвала суду за результатами розгляду заяви про звернення рішення до негайного виконання (ст. 371 КАС України);
 - Ухвала суду за наслідками розгляду заяви про відновлення втраченого судового провадження (ст. 390 КАС України);
 - Ухвала про видачу чи відмову у видачі дубліката виконавчого документа (перехідні положення КАС України) [6].

Висновок. Таким чином, проаналізувавши різновиди ухвал, що виокремлює законодавець у Кодексі адміністративного судочинства України, можна прослідкувати визначену закономірність та згрупувати види ухвал у певну класифікацію.

По-перше, ухвали щодо забезпечення провадження в суді (ст. ст. 10, 33, 40, 48, 49, 83,103, 114, 147, 148, 149, 155, 156, 157, перехідні положення КАС України)

По-друге, ухвали, що визначають рух справи (ст.ст. 169, 170, 18, 190, 205, 236, 249, 252, 290, 371, 390 КАС України);

По-третє, ухвали в залежності від інстанції (перша, апеляційна, касаційна) (ст.ст. 299-325, 328-358 КАС України).

Список використаних джерел:

1. Абдуллина З.К. Определения суда первой инстанции в советском гражданском процессе : автореф. дис. канд. юрид. наук. М., 1964. 18 с.
2. Авдюков М. Г. Судебное решение. М. : Юрид. лит., 1959. 192 с.

3. Андронов І. В. Поняття та види судових ухвал у цивільному процесі. *Право і суспільство*. 2017. № 5. С. 57–62.

4. Воронков Г. В. Определения суда первой инстанции в советском гражданском процессе. *Учебное пособие*. Саратов, 1967. 119 с.

5. Загайнова С.К. Судебные акты в механизме реализации судебной власти в гражданском и арбитражном процессе. М.: Волтерс Клувер, 2007. 400 с.

6. Кодекс адміністративного судочинства України від 24 травня 2022 р. № 2257–9 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

7. Левшин Л. В. Сущность и значение судебного решения в советском гражданском процессе : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук. Москва, 1953. 20 с.

8. Просудовірення в адміністративній справі: постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р. № 7 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007760-13>

9. Синицька Я. П. Юридична природа судового рішення в адміністративному судочинстві. *Форум права*. 2011. № 4. С. 681–685. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11cypvac.pdf>

10. Сусак М.С. Судові рішення адміністративного суду першої інстанції та процесуальний розсуд. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2019 № 41, том 1. С. 107–111.

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.3.17>

КАШПУР О.В.

ПОРЯДОК ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ ПРО НЕЗАКОННЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

PROCEDURE FOR APPEALING THE DECISION ON ILLEGAL DISMISSAL OF CIVIL SERVANTS

Актуальність статті полягає в тому, що звільнення державного службовця з його посади на державній службі є не тільки правоприпиняючим фактором, який завершує правовідносини у сфері службової діяльності. Подібна юридична подія в рівній мірі дає поштовх для початку функціонування багатьох процедур, зокрема, пов'язаних із юридичним оформлення факту звільнення, а також із захистом, у разі потреби, державним службовцем своїх законних прав, свобод та інтересів. До числа останніх можна віднести процедуру оскарження рішення про незаконне звільнення, зміст якої має багато не тільки практичних, але й теоретичних особливостей необхідних для розгляду. У статті проаналізовано основні формати реалізації процедури оскарження рішення про незаконне звільнення державних службовців. Визначено механічні особливості оскарження державним службовцем незаконного наказу про його звільнення. Наголошено, що адміністративний позов є законодавчо встановленого формату офіційне звернення державного службовця до адміністративного суду відповідної юрисдикції, в якому він обґрунтовує незаконність факту його звільнення з посади державної служби, а також вимагає захистити надані йому законодавством права та інтереси шляхом скасування наказу про звільнення та поновлення на посаді. При цьому, позовна заява передбачає можливість державного службовця обґрунтувати свої вимоги не тільки безпосередньо у тексті позову, але й шляхом надання копій інших документів, що в цілому передбачено вимогами статті 161 Кодексу адміністративного судочинства. Зроблено висновок,